

toch, volop geniet ge den rijkdom van den Oceaan eerst, als het morgenrood aan de kinnen opgaat en de zon haar gouden lichtstralen met de deinende en kabbellende golven laat spelen.

Dan is er niet maar de Oceaan, maar de Oceaan glanzend in het Licht.

En zoo nu is het ook met wie toenaadert tot den Oceaan der Goddelijke goedertierenheid en zich wagt baden in haar deining. Reeds dat zich wagt voelen zinken in den stroom der Goddelijke genade, is onuitsprekelijk rijkte zielsgenieving. Maar toch, het volle genot komt ook hier eerst, als het Licht voor ons dien Oceaan van Gods liefde bestraalt, zóó dat we die liefde verstaan en ze tot op den bodem doorgluren en doorgronden kunnen.

Niet maar het Leven, maar het Licht bij het Leven. En ook dat licht komt alleen van Hem die ons 't leven toebrengt.

En daarom, "bij u is de Fontein des Levens," maar als in één adem er bij: "Alleen in uw Licht zien we het Licht".

In de zienlijke wereld spreekt ons een heerlijke symboliek toe. De zon roept van de Zonne der gerechtigheid. De donkerheid van den nacht klaagt van den nacht der zonde. En als in den morgenstond het licht de nevelen der duisternis weer terugdringt, ademt heel de natuur op en spreekt ons symbolisch van opklaring, van overstroming van geestelijk licht en van bevrijding der ziel uit innerlijke beklendheid.

Het somber donker van den nacht drukt neer en benauwt, de zonnegans die in den morgen opgaat, doet opleven en bevrijdt u.

Ook de ziel kent 't niet anders. De bangste schrik is de "buitenste duisternis" die de verlorenen wacht. En die, buitenste duisternis" wordt hier reeds voorgoed in de donkerheid die over de overloste ziel hangt, haar omhult en verstikt. En of ge dan in die donkerheid uwer ziel al 't kunstlicht ontsteekt van de lampen uwer eigen verrijning en van den lichter der wereldsche vreugde, het kan u niet innerlijk bevredigen, omdat uw zielsoog niet op dat kunstlicht, maar op het Licht, dat van den hemel opgaat, is aangelegd.

En dit licht nu komt in het natuurlijke leven van de ziele. Zelfs als de ziele is ondergegaan, en het rache maanlicht u beschijnt, is het nog altoos licht van de ziele, dat die maan u afkaast. O k de dwaalsterren schitteren voor uw oog alleen door het Licht van de ééne zon. En alleen de vaste sterren flonkeren u tegen met een eigen lichtgans van omhoog.

En zoo ook in het geestelijk leven straalt dit Licht u niet anders toe dan uit de Bron van alle licht in uw God. Wat in het Woord u toelicht is eens clijnsel dat Licht Gods, dat u wordt toegelicht. Wat profeten of apostelen, wat vromen vrienden van dat Licht in het hart doen stralen, 't is al uit die ééne Bron, zij het ook door hen, u toekomen.

Maar de rijkste, de zaligste genieting komt dan eerst, als het Licht uit God u zelf, rechtstreeks, in de ziel straalt. Dan wandelt ge zelf in 't Licht. Dan omstraalt het u en verlicht heel uw innerlijk wezen. Dan drinkt ge 't licht uit de Bron van 't Licht zelf in. En dan komt de jubel der verzekering: "Bij U is de Fontein des levens, en in uw Licht, o mijn God, zie ik nu zelf het Licht".

Dit Licht, 't is voor den rechtvaardige letterlijk gesaad.

En dan, bij dit Goddelijk licht, doet er een wereld van geestelijke wonderheden voor uw schier bedwelmend zielsog op.

Dan tast ge niet meer in de duisternis, maar voelt, waar alle twijfel u ontzinkt, de volle, de waarachtige zekerheid zich onder uw ziel playen. Ge ziet 't dan voor u open. De heerlijkheid is er. En ge staart in de diepte der genade, in den afgrond van Gods goedertierenheden, in den Oceaan van Gods eeuwige liefde. En niet maar alleen in woorden en in grote trekken, maar tot in de kleinste bijzonderheden en in de volle werkelijkheid, tekent zich Goddelijk schoon na Goddelijk schoon voor uw bewonderend oog af. Een Goddelijk schoon van eeuwige ontferming, waarvoor de woorden u ontbreken, waarvan ge slechts stamelen en lispelen kunt. Maar uw ziel drinkt het in, en bij het Licht dat u omstraalt, kent ge en doorziet ge 't met een klaarheid, die u opheft in heilige verrukking.

Ge kunt dit ook zoo uitdrukken, dat in Christus de volheid van de Goddelijke genade en van het Goddelijk leven is, maar dat eerst bij het licht van den Heiligen Geest uw zielsog bekwaamt wordt, om den overvloedigen rijkdom in Christus te ontdekken; zoodat ge zeggen kunt, dat het licht van Christus eerst bij het licht van den Heiligen Geest voor ons opgaat.

Maar toch, als de psalmist het uitdrukt: "Alleen in uw Licht zien we het Licht," dan ligt hierin nog iets meer en nog iets vollers. Christus is en blijft Middelaar. Middelaar om u tot den Vader te brengen. Om u in te leiden in de zielsgemeenschap met God Drieëinig. En daarna eerst komt de onmiddellijke, de rechtstreekse bestraling met het eenwige Licht. Eerst dan wordt het niet alleen de geur van de bloem der genade indrinken, maar ook die bloem zien en het wonderde schoon, de pracht van de lichte in al haar vormen en lijnen, in al haar kleuren en tinten met uw zielsog genieten.

En zoo nu is het met het Licht van Gods geestelijke schepping. Dan zijt ge niet maar uit den dood in het leven overgegaan, maar ge ziet 't leven, ge doorglukt zijn heerlijkheid, ge geniet in de glans van het genadekristal. En het wordt dan ook uw roemtaal: "De duisternis is voorbijgegaan, en het waarachtige Licht schijnt nu".

Amsterdam, 19 April 1907.

De vergadering van de Vereniging tot Christelijke verzorging van Krankzinnigen te Zwolle, heeft onder de uitnemende leiding van Prof. Lindeboom een uitstekend verloop gehad.

Er was wel eenige oppositie van Hervormde zijde tegen het voorstel om, in verband met de Vrije Universiteit, een leerstoel voor de psychiatrie op te richten, omdat "de Vrije Universiteit een kerkelijke vereniging was, die aan de Gereformeerde kerken toebehoorde," maar Prof. Lindeboom merkte snedig op, dat hiervan niets waar was, en het juist een zijner grieven tegen de Vrije Universiteit was, dat ze haar zelfstandig karakter tegenover de Gereformeerde kerken nooit had verloor.

Het voorstel van het bestuur ging er dan ook met op één na algemeene stemmen door. Prof. Lindeboom plette met gloed en

bezieling vóór het plan. Er zat vuur in zijn woord en hij sleepte de vergadering mede. Zoo is de eerste stap gezet op een weg, die tot verwezenlijking van een der schoonste idealen leiden kan.

We zijn Prof. Lindeboom dankbaar voor zijn welsprekend pleidooi. Juist omdat we de bezwaren kennen, die bij hem tegen de Vrije Universiteit bestaan, waardeeren we het dubbel, dat hij op dit punt zoo kloek voor haar in 't krijt trad. Dat geeft hoop op een samenwerking in de toekomst, die niet alleen voor de Vrije Universiteit, maar voor heel de Christelijke wetenschap niet anders dan gesegende vruchten afwerpen kan.

We hopen nu spoedig nadere berichten te ontvangen van de Vrije Universiteit omtrent de uitvoering van dit plan. Voor haar is het wel van hoog belang, dat een zoo machtige en invloedrijke vereniging, als de "Vereniging voor Christelijke verzorging van Krankzinnigen," zich met haar verbonden heeft, om voor de opleiding onzer medici te zorgen. Met dien steun en bovenal met de hulp Gods, kan thans een aanvang gemaakt worden met de oprichting van een leerstoel in de psychiatrie. En is deze eerste leerstoel er, dan zal de stuwkracht van het leven vanzelf wel tot uitbreiding dwingen. Een Christelijke medische faculteit moet er komen vroeg of laat. Daar roept ons Christen-volk om. Dat eischt ons Christelijk beginsel. Dat legt Gods Woord als heilige verplichting ons op de schouder. En de inzet te Zwolle is zoo schoon geweest, dat we niet twijfelen, al schijnt het ten hemel gereikt, of de Christelijke medische faculteit komt er.

Voor wie gelooft, zijn alle dingen mogelijk.

Jhr. Mr. A. F. de Savornin Lohman zendt ons nog het volgende schrijven toe:

Aan de redactie van De Heraut.

Geachte Redactie!

U dank seggende voor de goedertelinge overneming in uw kolommen van mijne veel besproken Uniere, veroorloof ik mij, in verband met het door u gezet verlangen naar de publicatie mijner Uniere, u mee te deelen, dat ik, vóór het uitspreken mijner rede een voor het Uniejaarverslag bestemd verslag daarvan aan den Secretaris heb ter hand gesteld, ten einde hem het samenstellen van zijn verslag te vergemakkelijken. Ik noodig hier opmerkzaam den Secretaris uit, daarin geen verandering te brengen. Het volgende jaar zal dan het verslag met het mijne in De Nederlander kunnen worden vergeleken. — Thans reeds wensch ik den belangstellenden mee te deelen, dat in dat verslag niet anders zal te vinden zijn dan in het laatst bedoelde. Hoewel, door mededeeling van een gedeelte van mijn verslag, dat van De Standaard genoegen is aangevuld, om te bewijzen dat mijn gansche betoog steunde op het onderscheid tusschen een altijd en overal gerechtsende school voor allen (een instelling) en een lagere school door een groep belangstellenden ten eigen gebruik opgericht, en dat particulieren wel voor dit laatste, niet voor het eerste kunnen zorgen, — een verschil dat in het Standaardverslag en diens gevolg in uw blad niet tot zijn recht komt, waardoor mijn betoog een geheel ander strekking verkrijgt dan bedoeld werd — moet ik mij toch veroorloven de belangstellenden te verwijzen naar het verslag in De Nederlander van 4 April in zijn geheel. Wanneer iemand over een omvangrijk vraagstuk een vol uur achtereen een betoog houdt, dan is het wel te begrijpen, dat een verslag van 2 kolommen druks reeds zeer namegeperst moet zijn, en is het niet te veel geveerd, wanneer men op zijn minst kennisgeving van zoo'n verslag in zijn geheel verlangt, alvorens te worden aangevallen of veroordeeld. Ter oork door u verlangde "verdriving van nevelen" zouden ook de door uw redactie weg gelaten stukken meewerken.

Met achting,

Uw Dr.

's Hage, 13 April. A. F. SAVORNIN LOHMAN.

De heer Lohman moge het ons niet cuvel duiden, wanneer we het volledig verslag van zijn rede, dat meer dan twee kolommen druks beslaat, niet overnemen. We meenden te kunnen volstaan met die gedeelten, die noodig waren om onze lezers te laten zien, in hoeverre door ons het gevoelen van den heer Lohman al of niet juist was weergegeven.

Oas verlangen naar de publicatie der Uniere in haar geheel, is niet voortgekomen, gelijk de heer Lohman schijnt te veronderstellen, uit twijfel of zijn eigen verslag wel geheel juist was, maar omdat, na de lezing van dat verslag, ons over verschillende vragen niet genoeg licht is opgegaan. Wanneer de heer Lohman b.v. zegt, dat de volksschool niet van de ouders kan uitgaan, omdat zij geen verstand van het onderwijs hebben, en niet in staat zijn toezicht op het onderwijs te houden, dan schijnen deze bezwaren niet alleen ten opzichte van de volksschool, maar evenzeer ten opzichte van de particuliere scholen te drukken. En toch verklaarde de heer Lohman, dat de ouders wel in staat zijn, particuliere scholen in stand te houden. Deze tegenstrijdigheid wordt niet uit den weg genomen door de opmerking, dat de volksschool een instelling moet zijn, die altijd, overal en voor allen gereed staat, want de vraag of de ouders al of niet verstand hebben van het onderwijs, en in staat zijn op het onderwijs toezicht te houden, heeft o. i. met de onderscheiding van openbare of particuliere school weinig te maken. Wie de ouders op dat punt onbevoegd verklaart ten opzichte van de ééne school, moet ze ook onbevoegd verklaren ten opzichte van de andere school.

Zoo zouden er meer vragen te doen zijn, maar we wenschen het debat op het oogblik niet voort te zetten. Oas hoofdbeginsel blijft, dat de gemeentebesturen vooral in onze groote steden ons geen den minsten waarborg bieden, dat deze volksschool een werkelijk christelijk karakter zal dragen. Men zal de volksschool splitsen in een

roomsche en protestantsche school, en de protestantsche school zal met een gebed beginnen en er zal een bijbelsch verhaal verteld worden, maar het christelijk karakter van het gehele onderwijs zal gemist worden. En deze gemeenteschool niet een christelijk vernis zal de groote menigte der ouders tevreden stellen en daardoor met haar verwaterd christendom nog gevaarlijker zijn dan de neutrale school.

Genadeverbond en zelfonderzoek.

XXVI.

Krasser tegenspraak is wel nauwelijks denkbaar dan tusschen de beide adviezen van Calvijn, die we een vorig maal mededeelden. Aan Farel schreef Calvijn, dat alleen kinderen van Gereformeerde ouders mochten gedoopt worden en omdit hij daarom den doop van een kind uit roomsche ouders geboren. Aan John Knox, die beswaar maakte om kinderen van Roomsche ouders te doopen, schreef Calvijn, juist omgekeerd, dat zulke kinderen wel recht hadden op den doop, daar het verbond Gods tot in het duizendste geslacht doorgaat en de zonde der ouders of voorouders de lijn des verbonds niet afbreekt. En nog zonderling is, dat Calvijn dit laatste gevoelen niet alleen in 1559 tegenover John Knox verdedigd heeft, maar evengoed in zijn Aanhangsel bij het Interim, negen jaar vroeger verschenen.

Toch kan bij een man als Calvijn, die steeds zoo helder logisch dacht en zoo getrouw bleef vasthouden aan hetgeen hij eenmaal uit de Schrift als waarheid had leeren kennen, kwalijk worden aangenomen, dat hij op een zoo cardinaal punt binnen enkele jaren driemaal van overtuiging zou veranderen.

Bedet men de genoemde adviezen nauwelijks, dan blijkt het verschil volstrekt niet zoo principieel te zijn, als men op den schijn afgaande zou oordeelen. En de verzoening tusschen beide is dan ook niet zoo moeilijk te vinden, als men maar in het oog houdt de geheel verschillende kerkelijke toestanden, waarin Farel en Knox leefden.

John Knox was in 1559 — dus in hetzelfde jaar, waarin Calvijn hem dit advies gaf — door enkele der Reformatie gunstig gezinde Lords naar Schotland geroepen om daar de reformatie der kerk ter hand te nemen. Een der belangrijkste vragen, waarvoor Knox stond, was, hoe men handelen zou met ouders, die wel nog niet geheel met het roomsche bijgeloof gebroken hadden, maar toch hun kinderen in de Gereformeerde Kerk wilden laten doopen. Knox zelf neigde er blijkbaar toe, om aan zulke ouders den doop binner kinderen te weigeren; hij zag in die ouders niets dan "afgodendienaars", die buiten het verbond der genade stonden en wier kinderen daarom geen recht hadden op den doop. Tegenover die al te gestrengte opvatting van het Genadeverbond heeft Calvijn terecht geïntereerd. Hij hield vast aan de grondgedachte der Reformatie, dat er niet een nieuwe christelijke kerk mocht gesticht worden, maar dat de bestaande kerk tot hervorming moest worden gebracht. De radicale beschouwing van sommigen, alsof de Roomsche Kerk niet anders was dan een anti-christelijke macht, zoodat de Kerk van Christus eigenlijk eenewan van de aarde verdrongen was geweest, heeft Calvijn nooit gedeeld. In de Roomsche Kerk zag hij wel een verbasterde, een gedeformeerde Kerk, maar een schiedbrief had God haar nog niet gegeven; of wil men liever, in de Roomsche Kerk maakte Calvijn onderscheid tusschen de superstities en misstanden van het pausdom en de christelijke kerk, die onder die misbruiken nog was blijven voortbestaan. Vandaar dat Calvijn dan ook de ambten in de Roomsche Kerk niet als schijn-ambten beschouwde, maar volhield, dat de ambtsdragers, zelfs de bisschoppen, wel degelijk een Goddelijk roeping hadden, maar een roeping die alleen dan werd nageleefd, wanneer zulk een ambtsdrager zijn ambt vervulde naar de eischen van Gods Woord. En dit is ook de reden waarom Calvijn het recht van de Roomsche ouders op den doop hunner kinderen verdedigen kon. Ook in de Roomsche Kerk bleef nog het Genadeverbond doorwerken; de doop, daar bediend, was trots alle superstities, toch een christelijke doop; en de kinderen uit zulke gedoopte ouders geboren, moesten nog beschouwd worden als "kinderen van geloovige ouders", ook al waren die ouders niet "geloovigen" in den zin van Gereformeerden.

Zoo zal het duidelijk zijn, waarom Calvijn in dit schrijven aan Knox er zich op beroepen kon, dat het Genadeverbond niet een geslacht omvat, maar zich uitstrekt over duizend geslachten, en daarom zeggen kon, dat al waren de vader en moeder geen "heiligen", men dan terug moest gaan tot een vroeger geslacht. Natuurlijk heeft Calvijn dit niet bedoeld in dien zin, alsof trots openlijk ongeloof en hegeelen afval van God, bij de ouders het Genadeverbond toch bleef doorgaan. Calvijn maakte er uitdrukkelijk de beperking bij: "wanneer het Christendom niet geheel was te loor gegaan of uitgesluisd". En ook de Kerk van Genève waakte tegen misbruik van dezen regel door te schrijven, dat men "daarom nog niet overhoop allerlei kinderen, die men ten doop aanbiedt, ontvangen mag, onder het deuk dat de voorouders daarvan van over duizend jaar geleden Christenen geweest zijn". De bedoeling was alleen, gelijk dit zelfde advies het zoo duidelijk zegt, dat "wanneer God zijn vervallen Kerk in een land wilde oprichten, dat men dan, al waren vele lieden nog niet zoo haastig gereformeerd, hun kinderen (die aan de Kerk toekomen) daarom van den doop niet moest buitensluiten".

Hieruit volgt, dat in die landen zoodat Schotland, waar de reformatie pas ter hand genomen werd, de kinderen van roomsche ouders konden gedoopt worden. Men had daar een overgangstoestand. De reformatie was voor heel de Kerk bedoeld; men mocht daarom niet beginnen met buiten te sluiten, wat zichzelf niet buitensloot.

Tegenover allen, die niet heest vijandig tegenover de reformatie stonden, moest toegevendheid gebruikt worden. Uit het feit nu, dat zulke ouders voor hun kinderen den doop in de Gereformeerde Kerk begeerden, bleek, dat ze niet geheel afkeerig waren van de Gereformeerde religie. Al mochten ze uit menschevrees of uit gewoonte zelf nog bij de Roomsche Kerk blijven, ze begeerden dan toch voor hun kinderen een opvoeding in de zuivere religie. En wanneer zulke ouders aan bekende doopgetuigen, die wel lid waren van de Gereformeerde Kerk, de macht gaven om hun kinderen in de Gereformeerde religie op te voeden, dan oordeelde Calvijn, dat onder die omstandigheid de doop ook aan zulke kinderen mocht bediend worden. Aan den eisch van bekende en geautoriseerde doopgetuigen hield Calvijn echter onverbuigzaam vast. Dat was de conditio sine qua non voor den doop. Men kon in zulke overgangstoestanden desnoeds geduld oefenen tegenover zwakke ouders, maar dan moest ook vast staan, dat het te doopen kind in de Gereformeerde religie zou worden opgevoed. Indien de afdoende waarborg daarvoor ontbrak, zou de doop onheilighd worden en mocht zulk een kind niet worden gedoopt.

Zoo zal het duidelijk zijn, dat dit advies van Calvijn alleen gold voor de exceptie-nuele omstandigheden, waarin de eerste reformatoren verkeerden. Wat Calvijn hier aanried, was niet de gewone en blijvende regel, die voor de Kerk te gelden had in normale omstandigheden, maar was een overgangsmaatregel, welke in die gansch verwarde toestanden tijdelijk moest worden toegepast. Calvijn haastte zich dan ook, aan het slot van dit advies aan John Knox te schrijven, dat zoodra de kerk behoorlijk gereconstitueerd was en daardoor de scheidslijn tusschen wie roomsch wilde blijven en wie met de reformatie wilde meegaan, voldoende getrokken was, deze toegevendheid moest ophouden en de Kerk alleen zulke kinderen te doopen had, wier ouders zelf als doopgetuigen konden optreden: "Voeg hieraan toe, zoo zegt hij, dat op een andere wijze moet gehandeld worden in een kerk, die pas weer begint te herleven, dan in een kerk, die op de rechte wijze is gevormd en samengesteld. Want zoolang als de kerk wordt bijeenverzameld uit hare verschrikkelijke verstrooiing, moet het recht op den doop, dat door een lange reeks van geslachten tot onzen tijd toe stand heeft gehouden, nog wel erkend worden, maar in het vervolg van tijd moet de losbandigheid, die binnegeslopen is, worden verbeterd en de ouders moeten genoodzaakt worden, dat ze zelf hun kinderen ten doop aanbieden en de eerste doopgetuigen zijn". (t. XVII p. 667).

En zoo zal ook duidelijk zijn, waarom Calvijn aan Farel een geheel ander advies gaf en geven moest. Farel leefde in Zwitserland, waar de reformatie reeds een kwart eeuw geleden tot stand was gekomen en de Overheid met kracht die reformatie had gesteund en doorgevoerd. Er was een geslacht voorbijgegaan, sinds de eerste prediking van het evangelie was gebracht ge worden; het zuivere licht van Gods Woord was doorgedrongen in alle steden en dorpen; de macht der Roomsche kerk was feitelijk hier te niet gedaan. Van een overgangstoestand was hier geen sprake meer. Wie misdien in een Protestantisch land nog Roomsch bleef of, nog erger, na gereformeerd te zijn geweest, weer tot de Roomsche kerk terugviel, kon niet meer gescht worden tot de onbeslist of twijfelars te behooren. Vandaar dat Calvijn evenals zijn ambtgenooten zoo beslist aan Farel schreef, dat in zulk een geval alleen kinderen gedoopt mochten worden van ouders, die tot de gemeenschap der Gereformeerde Kerk behoorden, en daarom de doop aan kinderen van Roomsche ouders niet mocht worden toegestaan.

We hebben deze historische quaestie, die betrekkelijk alleen voor die dagen belang heeft, zoo breedvoerig uiteengeset, omdat de voorstanders der volksschool zich bij voorkeur op het advies van Calvijn aan John Knox beroepen en meenen dat daardoor de dooppraktijk in de Hervormde Kerk gedeikt wordt. Men zal thans inzien, waarom dit niet juist is en zeker niemand sterker dan Calvijn die dooppraktijk veroordeeld zou hebben. Een doop aan kinderen uit geslachten, die geheel met het Christendom hebben gebroken; een doop waarbij elke waarborg voor een behoorlijke Christelijke opvoeding ontbreekt; zulk een doop is niet in overeenstemming, maar lijnrecht in strijd met Calvijn's gevoelen.

In de dagen onzer vaders, dat vergeet men te veel, was er wel een tegenstelling tusschen de ware en de valsche kerk, maar het Christendom beheerschte nog de volkeren. Zelfs een man als Servet, die wegens Gods-lastering ter dood veroordeeld werd, riep stervende nog den naam van Jezus aan. Van een openlijk verwerpen van Gods Woord, een loochenen van Christus' bovennatuurlijke geboorte en opstanding, was toen geen sprake. De geslachten, die de gemoeederen verdeelden, lagen nog binnen de grens der christelijke religie.

Daarom zijn de adviezen over den doop, destijds gegeven, nooit toepasselijk te maken op de toestanden in onze volkskerken, waar men duizenden aantreft, die nooit een kerk meer bezoeken, bij wie aan Gods nauwelijks meer gedacht wordt, die voor het Christendom niets meer over hebben. En wanneer de Kerk dan toch de kinderen derzulk doopt uit gewoonte of sleur, dan wordt daar-

door het verbond Gods steeds meer ontheilighd en de toorn Gods over de gansche Gemeente gebracht.

Verstaafel.

1. DR. P. J. M. VAN GILS, praecceptor te Rolduc. Een lichte in Italië en Hellas. C. L. van Langen huysen. — Amsterdam. Singel 434. "In den berg Thabor".

DR. VAN GILS is een jonge geleerde, die zijn academische opleiding ontving aan de Gemeentelijke universiteit te Amsterdam en, na daar te zijn gepromoveerd tot doctor in de klassieke letteren, thans doceert aan het katholieke gymnasium te Rolduc.

DR. VAN GILS heeft veel gereisd. Meermalen Italië bereikt, meer dan eens te Rome verbleef, en in de lente van 1903 is hem het geluk overkomen, wat een docent aan onze bijzondere of openbare gymnasia maar zelden te beurt valt, een studiereis in Italië en Hellas te maken.

Van deze studiereis geeft hij in zijn boek verslag.

Van de tien hoofdstukken zijn de eerste vijf aan Italië, de laatste vijf aan Hellas gewijd. Van Holland tot Florence. — Florence. — Op Feest- en Treurdagen te Rome. — Napels en Pompeji. — Sicilië — zijn de onderwerpen, die in de eerste vijf hoofdstukken worden behandeld. De laatste vijf hoofdstukken zijn gewijd aan de Griekse Eilanden — zijn de onderwerpen, die in de andere helft van het boek worden behandeld.

Wie in de klassieke wereld, dat is in de wereld van Griekenland en Italië belangheeft, wie zijn belangstelling uitstrekt ook tot het Italië en Hellas van de latere tijden en van onze dagen, zal deze reisbeschrijving van onze landgenoot, na aandachtige lezing, zeker niet geheel onbevredigd uit de handen leggen.

En niet alleen de klassieke philoloog van professie, maar ook de christen, die weet, dat naast Israël de Grieken zijn geestelijke voorouders zijn, stelt in de oude wereld belang. Athene, Korinthe — ook voor hen, ouders der christenen, die niet tot die geleerden behooren, zijn 't geen onbekende namen. Onder een gereformeerden, die als maar weinig christenen paaismagers en bijbellezers zijn, weet zelfs een handwerkerman en een boerenarbeider van die steden als van de plaatsen waar het jonge christendom zijn intree in de wereld deed.

Ik stel mij voor, dat ook degenen met belangstelling zouden lezen als van Gils verhaalt: "Moderne Korinthe is een dorp van zeer groote uitgestrektheid: tusschen de leemten huppen en poovere huizen liggen groote ruinen". Dat ook zij het zouden verstaan wanneer hij een bladzijde verder schrijft: "Met hoeverl geestdrift las ik te Korinthe het tertiende hoofdstuk der Handelingen, waar ons Paulus' verblijf ter plaatse, zijn glorievolle apostolische ijver, zijn verschijnen voor den rechtstoel van den landvoogd Gallio, zijn rusteloze handarbeid worden verhaald".

Toch is deze Lente in Italië en Hellas in waar zeer betrekkelijken zin een populair boek, een boek voor het volk.

Zeker, de kennis van den vakgeleerde, ook al kent hij Italië en Hellas niet uit eigen aanschouwing, zal er maar op enkele punten tot worden verrijkt.

Wie daarentegen van de wereld der antieken nog maar weinig weet, zal er veel uit te weten kunnen komen wat voor hem nieuw is.

"Wil mij echter voorkomen, dat het boek onder dit genus van lezers maar bij een enkel soort zal pakken.

DR. V. GILS toch is te veel geleerd en te weinig artist om zoo te schrijven, dat door zijn overvloedige plasticiteit zijn lezer niet los van hem kan komen.

Of laat ik mij voorzichtigter uitdrukken, de rijkdom van stof heeft aan den kunstvorm van het boek, naar ik meen, schade gedaan.

Wat het christenhat goed doet, is de innige vroomheid van dezen auteur, van dezen roomschen priester, die zijn geloofsvertrouwen niet onder stoelen en banken steekt. Het stemt u sympathiek om in een boek uit onzen tijd, een geleerd man ook voor zijn christendom, al verschilt het van het uwe, te zien uitkomen.

Maar toch vergeet dit niet het gemis aan wat ik zou willen noemen aanschouwelijkheid, uitbeelding.

Deze schrijver doceert, maar schildert niet op zelfs de enkele kiekjes tusschen den tekst, waarmee het werk verlicht is, kunnen het gemis aan het "voor de oogen geschilderd zijn", niet verhelpen.

Alleen dat soort lezers onder het door mij hierboven genoemde genus die het niet te doen is om te genieten, maar om te leeren, zal de eenvoudige toebereide, maar soliede geesteswijs, die DR. V. GILS hier biedt, verorberen.

2. DR. H. BAYNCK. DE OFFERANDE DER LOF. Vijfde herzien en vermeerderde druk. J. C. de Midt. 's Gravenhage.

Wanneer een boek ten onzent in zoo korten tijd als deze overdenkingen voor en na de toelating tot het heilige Aandmaal, vijf drukken beleefd, dan is dat een evident bewijs, dat het een gewild boek is.

En wie dan den inhoud van dit werk, waarvan de titel ontleend werd aan Hebr. 13:15, kent, begrijpt ook waarom het, althans in onze kringen, zoo gewild is.

Het is een echt gereformeerd boek, dat aan klare en duidelijke uiteenzetting teedere innigheid paart.

Een boek dat heel uw ziel toesprekt.

In een 12-tal hoofdstukken wordt behandeld van den grondslag der belijdenis; de opvoeding tot de belijdenis; het richtmoer, het wezen, den inhoud, de verscheidenheid, de eigenaardigheid der belijdenis; den plicht tot belijdenis; den tegenstand der belijdenis; de kracht der belijdenis; het leven en den triomf der belijdenis.

In dezen vijftien druk werd de stof, die bij de vorige uitgaven in het tweede hoofdstuk verlat was, eenigzins breder uitgewerkt en daarom over twee hoofdstukken verdeeld.

Voor ieder avondmaalsgang, maar inzonderheid voor hen, die pas tot "Heeren Diner" zijn toegelaten, is het een opbouwende boek.

Allereerst om zijn inhoud, maar ook om zijn niet al te duren prijs — een halven gulden — is het bijzonder geschikt om door kerkeraaden aan leden der kerk te worden aangeboden, die voor het eerst ten avondmaal gaan.

3. DR. S. D. VAN VEEN. De Christelijke kerk en de machthebbers der wereld. Uitgave van G. J. A. Ruys. Utrecht. 1907.

De RDE uitgesproken door Dr. Van Veen, als rector-magnificus, bij gelegenheid van den 27sten Dies Natalis der Utrechtsche hoogeschool op 22 Maart 1907.

PROF. VAN GILS ik hier o weegt zich ook terrein: de kerk Wat in den 1 ten gevolge va wet op de sche die zoo als de opmerkt, "zoo staat en godsdie munt" schrijft l meer aan God. Op grond v historie ontleen de slotom: "D haar zelfstandig rooif werd, va niets dan kwaai

Op pag. 35 ons vaderland kerkelijke elien nog is van het lem I te onal heeft willen roo wederrechtelijk die de kerk v haar van den geestelijke richl achtigen bloei t

ORGANISATIE

Op het gebied onze vrienden e Croningen stell provincie.

Het Provincia klesvereniging maar ook na de en aan de prop meer dan één kunnen zijn. T Gereformeerde evenmin onbetu dit gewest door tact, waarmede onze beginselen Een becht in i gehouden verg district Groning verbond, geeft in die provincie en samenwerking gemeenschap, d aan ons onder meer vrijheid v in de bladen I week, 19 April, te Utrecht versmaerd Schoolen met groote meer namen, dat G daartoe bereid s ling verband zo

Het is zoo, o tige zaak van h was voorbereid, gemaakt.

Iets wat geen nimmer in ons orde gesteld, of hun oordeel oneniging tot Chz iningen in Ne Klein was het.

April 1824 ik Militair Tehuis voor de jeugdige in dat kleine

critiek vaardig, alsof het mis at als Prof. Linde den moed niet e slechts in ijer.

te meer in, o toonen, hoeczer En niet — de E bidden en danki

Dit bleek op die de Veremij van Krankzinn voor den 23ten wordt reeds de genicht; de drie Dennaendoer I helaas, aan en vinciën en gem met het besta te houden; ter de ongelukkige geroemd wordt, werd gesteld. T

ging niet ware niet was gezege ongedachte wijze was het rijk, d in de noodzaak kostbare gesticht van de ongelukk

Ook voor de is het optreden eeniging van 21 Traal doctoren verbonden, voor tie naar den e zelf een behoefte Christen psychi

gen? De Rijkz geen waarborg, er toe, om h besluiten tot h verband met et psychiatrie en wenschte hoogen voor Hooger / grondslag word

onduidelijk wordt ontwikkeling on arbeid der Vere van Krankzinnig nen bestaan.

Zoo is deze gekomen, wordt gezegd en doe de lalle, spoit tegenstanders h het misverstand waaraan zij bloe

Weinu — oc bond weet van al ware het da merkingen, op grood waren — doel, dat het s zijn, Trouwans,